

Thanatos

ISSN 2242-6280, vol. 2 1/2013

© Suomalaisen kuolemantutkimuksen seura

KIRJA-ARVIO *TAIDETTA SANOILLA KUOLEMAN TAIVAANRANNASSA*

Salli Hakala

Heli Hulmi: *Kuoleman horisontti ja kirjoitus*. Kansanvalistusseura, Helsinki 2012. 255 sivua.

Heli Hulmin teoksessa kuoleman työstämisen välineenä ovat sanat. Kuolema kirjoitetaan eläväksi, näkyväksi ja läsnä olevaksi ihmisen olomuodoksi, jossa tämänpuoleisesta liu'utaan luontevasti tuonpuoleiseen. Kuoleman tuomien tunteiden ja ajatusten kirjoittaminen tekee tapahtuman näkyväksi tässä ajassa. Näin kuolemasta tulee tuttu osa arkea, ja kuitenkin se pysyy samalla salattuna asiana, joka tavoitetaan vain symboleilla. Hulmi opettaa kuoleman kirjoittamista myös oppilailleen kirjoittamiskursseilla. Kirjoittamis- ja taideterapiasta tutut muodot nousevat Hulmin teoksessa esimerkeiksi siitä, miten kuolema pukeutuu runolliseen ja hengellis-eksistentiaaliseen muotoonsa juuri kirjoittajan omissa sanoissa ja vertauskuvissa. Lyyriset ilmaisut, kuten otsikoiksi nostetut yksittäiset sanat, mietelauseet, runot sekä erilaiset välimerkit tai niiden puuttuminen, tauot, hyppyt suljetuin silmin, harhailevat ajatukset ja muut symbolit, ovat taideterapian retorisia muotoja vahvojen ja vaikeidenkin tunteiden käsittelyssä. Hulmi käyttää näitä runsaasti kirjassaan.

Hulmi kuljettaa teoksessaan kirjoittajakurssinsa opiskelijat Hietaniemen hautausmaalle ja pyytää heitä kirjoittamaan näkemästään ja kokemastaan kuolemasta. Osa teksteistä vaikutti

ensilukemalta naiiveilta. Niissä näkyi opiskelijatekstille tyypillinen intentionaalisuus, halu näyttää opettajalle, jotenkin eläytyä enemmän kuin olisi tarpeen aitoon kuoleman kohtaamiseen. Erityisesti tyttären kirjeet äidille tuntuivat teennäisiltä ja etäisiltä. Niistä saattoi lukea, että viimeistään kuolema on erottanut heidät toisistaan. Olen itsekkin nähnyt äitini kuolevan, eikä se hetki häivy koskaan mielestä: muistan, miten kuolema vei värit kasvoilta ja kaikki vain pysähtyi. Kuolema voi myös yhdistää: kaikki tiivistyi yhteen kauniiseen hetkeen, jota ei sanoilla tavoita. Vai oliko niin, että lukijana sekoitin äiti-sanaan oman äitini kuoleman? Tässäkin kirjassa äidit ja tyttäret näyttävät kietoutuvan toisiinsa kuin ikuinen riesa puutarhoissa, elämänlankakasvi, joka suojaa ja tukahduttaa, kukkii herkkänä, viattoman valkoisena ja samalla peittää rehevyydellään muut kukat alleen.

Subjektiiivista lukukokemustani sekoitti vielä enemmän kesken tämän kirja-arvion kirjoittamisen saamani yllättävä suruviesti toisen läheiseni kuolemasta. Tämä henkilökohtainen tunnetilan muutos vaikutti suhteeseeni Hulmin kirjaan. Jotkut tekstit, jotka olin lukenut ja etäiseksi havainnut, alkoivatkin yhtäkkiä puhutella aivan toisella tavalla.

Hulmi osoittaa taidokkaasti teoksessaan, että kirjoittaminen on oiva keino käsitellä kuolemaan liittyviä asioita, tunteita, ihmisiä, ja myös toisten luomia kuoleman tekstejä ja teoksia. Kuolema on aina paitsi subjektiivinen myös kollektiivinen, yhteisöllinen kokemus. Kaikissa kulttuureissa ja uskonnoissa kuolemaan liittyy hyvin pysyviä rituaaleja. Tästä on esimerkkejä myös Hulmin teoksessa. Kirjan tekstit soljuvat taidokkaina interteksteinä, joissa vilisee Raamatun ja muiden klassisten pyhien kirjoitusten ohella Hulmin arvostamia kirjailijoita, kuten Bo Carpelania, Eeva-Liisa Mannerta, Virginia Woolfia, Fedor Dostojevskia, Leena Rantasta ja monia muita. Näiden ajatuksia hän sitoo omiinsa ja opiskelijoidensa laatimiin kuoleman teksteihin.

Retorisena keinona kuoleman kirjoittamiseen näyttää liittyvän jatkuvaa ajatusten harhailua arjen keskellä, jolloin kirjan punainen lanka katoaa tyystin. Tällöin jotkut Hulmin omat tarinat harhauttavat lukijan keskelle arkista Helsinkiä parkkipaikkojen etsimiseen, tai välillä Lontoon Bloomsburyn puistoihin, millä näyttää olevan vähän tekemistä kuoleman kanssa. Välillä taas hypätään Rafael Wardin taideteoksiin, joiden vahvasti elämänväriset maalaukset yhdistyvät

taidokkaasti kuoleman horisonttiin taideterapian kautta. Esseenomaiseen kirjoitustyyliin tällaiset hypyt kuitenkin sopivat.

Heli Hulmin teos on parhaimmillaan omaelämäkerrallista retkeilyä kuoleman ja elämän välillä. Hän myös ohjaa konkreettisilla tehtävillä kirjoittamaan elämän ja kuoleman tuntemuksista, mitä voi kirjan lukukokemuksen perusteella suositella kokeiltavaksi. Sanoissa voimme nähdä ja kokea jotain siitä, mitä emme muuten näe. Kirjoitetut sanat luovat Hulmin teoksessa yhteyden ihmisten välille, yli elämän ja kuoleman rajan, ja avaavat kirjoittajalle yhteyden hänen omiin tunteisiinsa. Esseenomaisen lyriikan perusajatuksen voinee tiivistää yhteen Hulmin lauseeseen: ”Kaikki oleellinen elämässä hakee vertauskuvaa, symbolia.”

Salli Hakala, VTM, on Helsingin yliopistossa väitöskirjaansa viimeistelevä viestinnätutkija, jonka tutkimuskohteita ovat olleet yhteiskunnalliset kriisit ja katastrofit erityisesti asianosaisten ja uhrien näkökulmasta.